

Regényi Kund Miklós¹

OSINT a második generációs internetet megelőző korokban

OSINT Prior to the Second Generation WorldWideWeb

A cikk az OSINT kezdeteit és fejlődését mutatja be. A modern titkosszolgálatok megjelenésekor az OSINT, ha még nem is így nevezték, egyenrangú volt a többi felderítési móddal, és döntően az értékelő-elemző munkában használták. Már korán az OSINT-munka részévé vált a térképek figyelemmel kísérése, és a különböző névjegyzékek révén lehetőség nyílt a személyre vonatkozó OSINT alkalmazására. Már ekkor fontos volt az OSINT-termékek és -források tárolása és visszakeresése. A titkos felderítés differenciálódásával önálló OSINT-termékek is megjelentek. Az OSINT fontos műfajának volt tekinthető a sajtótükör, amely aránylag könnyen továbbfejleszthető volt IT-alapú médiatükörré.

Kulcsszavak: OSINT, jelentésmódosulás, 19. és 20. század, értékelő-elemző munka, összforrású elemzés, titkos felderítési módok, hibrid, nyílt forrású jelentések, személyekre vonatkozó OSINT kezdetei, sajtószemle, médiaszemle

The study presents the beginning and the development of open source intelligence. When modern intelligence services were born, the OSINT – although without a specific name – was second to none of other intelligence gathering methods and was primarily used in the analysis and reporting work. Focusing on maps was an early phenomenon, too. Different personal registers soon enabled the person-focused OSINT. OSINT sources and products were archived and searched regularly. With the differentiation of secret intelligence, only alonstanding OSINT products appeared. Press mirrors can be considered an important OSINT genre, which could be easily developed to IT based media mirror.

Keywords: modifications of the OSINT notion, OSINT during the 19th and 20th centuries, OSINT as a part of analysis and reporting, all-source analysis, hybrids of OSINT and other secret intelligence gathering methods, open source analysis, the beginning of the person-focused OSINT, press mirror, media mirror

¹ Dr. Regényi Kund Miklós egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. ORCID-azonosító: 0000-0003-1833-9523.

Napjainkban, a 21. század második-harmadik évtizedének fordulóján a nyílt forrású információgyűjtés, azaz az OSINT (Open Source INTelligence) egyfajta jelentésmódosuláson, jelentésszűkülésen megy keresztül, hiszen a kinyerhető információk mennyiségével és minőségével összhangban az internetes, ezen belül is a szociális média kerül előtérbe fogalmi szempontból éppúgy, mint az információszerzés súlypontját tekintve. (Ezt a jelentésmódosulást, jelentésszűkülést tükrözik a WEBINT – WEB INTelligence, illetve SOCINT – SOCIAL INTelligence szakkifejezések is.)

A mai értelemben vett állambiztonsági szervezetek megjelenésének idején, a 19. század közepe táján a nyílt forrású információgyűjtés másfajta többletjelentéssel ruházható fel. Akkor a mai értelemben vett OSINT terepe a bárki számára korlátozások nélkül hozzáférhető, általában nyomdai, ritkábban kéziratos kiadványok voltak, ideértve a könyveket, periodikákat, folyóiratokat, de az atlaszokat és térképeket is. A kinyerhető információk szövegekből származtak, maguk is zömükben szövegszerűek voltak, jelentősen megkönnyítve a felhasználó dolgát.

A médiumok, a korban elsősorban a nyomtatott sajtótermékek információszerzés terén betöltött kiemelkedő jelentőségével a kortársak is tisztában voltak. Jól tükrözi ezt a helyzetet az a Lord Palmerston brit miniszterelnöknek tulajdonított mondás, miszerint: „Nincs szükségünk kémekre. Olvassuk a Timest.”

A korabeli osztrák–magyar szabályzat² tanulmányozásával az OSINT további sajátosságai is azonosíthatók. A kor szakemberei tisztában voltak a források kiválasztásának fontosságával: a szervezet céljait elősegítő, magas színvonalú szakmai folyóiratok, napi- és hetilapok, könyvek, de térképek, név- és címtárak azonosítása és beszerzése is mind a központ, mind a célországokban működő katonai attasék feladata volt. Az ellenérdekelt országokból a sajtótermékek beszerzése semleges országokba bejegyzett fedőcímekekre történt. Ebbe a folyamatba nemcsak a szervezet vagy az ország hivatásos állományú munkatársai, de egyes kémügynökök is bekapcsolódtak.

A névtárak, az úgynevezett sematizmusok már lehetővé tették a nyílt forrású információk személyre vonatkozó, tehát az úgynevezett műveleti munkához kapcsolódó felhasználását, hiszen például egy csendőrségi évkönyv³ részletesen tartalmazta egy adott csendőrtiszt szolgálatát érintő részleteket, így egy esetleges leplezett megközelítéshez éppúgy támaszt adhatott, mint egy titkosszolgálati fedés megerősítéséhez vagy cáfolatához.

A nyílt forrású információk felhasználása terén az a gyakorlat azonosítható, miszerint az információ minősége, nem pedig forrása volt a meghatározó. Ennek megfelelően a nyílt forrású ismeretek és a mai terminológia szerinti műveleti ismeretek a jelentő munkában, a hírigények kielégítése érdekében együtt, egymást kiegészítve szerepeltek. (Ezt a gyakorlatot nevezzük korszerű kifejezéssel all-source analysisnek.) A nyílt forrású ismereteket természetesen a felderítő utazásokra való felkészülés során is hasznosították. A nyílt forrású ismereteket felhasználták a sajátos szempontú adattárakba való bedolgozás során is. Ez a tudáskincs a kémügynököktől származó

² BODA–PARÁDI–REGÉNYI 2014, 113., 115.; REGÉNYI 2014, 51–68., 55.

³ *A magyar csendőrség zsebkönyve* (1905).

ismeretek minőségének, ezzel ellenértékének meghatározásakor, a kémügynökök részére kiszabásra kerülő feladatok megfogalmazásakor is jelentős szerepet játszott.⁴

Ezzel megadtuk azt a szervezeti elemet is, amely az OSINT-információkat felhasználta: ez a mai terminológiával értékelő-elemző-nyilvántartó részleg volt, amely a nyugat-európai modellben egyben az állambiztonsági szervezet időben legelső elemét, azaz gyökerét és eredetét is képezte.

Az OSINT-információk tárolását vizsgálva az irattárat és a könyvtárat említ-hetjük. A máig megtalálható gyakorlat ismeretében kijelenthető, hogy a tematikus keresés elősegítésére – a kor nyilvános könyvtáraihoz hasonlóan – cédulakatalógus állt rendelkezésre.

Az OSINT információs munkától eltérő hasznosulására is találunk korai példákat: az első világháborúban az ellenségnek okozott veszteséget tudták meghatározni a sajtóban megjelent veszteséglisták összesítésével – még úgy is, hogy központi veszteséglista közzétételére, épp információvédelmi okokból, nem került sor.

A második világháború alatt az OSINT-ot érintő egyik legszembetűnőbb mozzanat, hogy a vezetői tájékoztatásban felhasználták az ellenérdekeltektől vagy a szövetséges féltől származó filmhíradókat, illetve – akkor még csak kevesek kiváltságaként – friss játékfilmeket is. A visszaemlékezések tanúsága szerint gyakorlatilag valamennyi hadviselő fél legfelső vezetése élt az előbbiekből vázolt lehetőséggel.⁵

A hadműveletek pedig felértékelték a csapatok mozgásának nélkülözhetetlen segédeszközét, a térképet. Ezen a téren elsősorban a francia Michelin cég⁶ autóstérképei érdemelnek említést, amelyek nélkülözhetetlen segítséget nyújtottak a brit és amerikai gépesített csapatok észak-afrikai, itáliai és franciaországi előnyomulása során. Az ismeretlen, távoli országokba átcsoportosított katonák (diplomata, titkosügynökök) számára pedig a beilleszkedést és a mindennapokat könnyítették meg a célországokról szóló útikönyvek, illetve az ezek alapján készült tájékoztatók.

A sajtóval és a rádióval kapcsolatos, de álláspontom szerint nem tartozik az OSINT kérdésköréhez azok felhasználása személytelen kapcsolattartásra. Erre az esetre legismertebb példa, amikor a francia ellenállást a BBC-ben sugárzott kódmondatokkal tájékoztatták a normandiai partraszállásról, illetve adtak utasítást az ezzel összefüggő, előre egyeztetett szabotázsakciók végrehajtására. Hasonló, de személyhez, azaz akár titkos kapcsolathoz is szóló közlésre adtak lehetőséget a nagy napilapok apróhirdetése is.

Az állambiztonsági szervezetrendszer a második világháború alatt, illetve után jelentős mennyiségi fejlődésen ment keresztül, és az általános technikai fejlődés következtében bővült a rendelkezésre álló információszerző eszközök köre is. Ez a fejlődés az OSINT súlyát, jelentőségét nem vonta kétségbe, erre legismertebb példa az egyik OSS-, illetve CIA-vezetőnek, Alan Dullesnek tulajdonított és gyakran parafrazált állítás, miszerint a hírszerző információk meghatározó része, 80-90%-a nyílt forrásokból származik.

⁴ Lásd például: HARASZTI–KOVÁCS–SZITA 2007.

⁵ A visszaemlékezések közül ehelyütt kettőt emelünk ki: MEACHAM 2018; RADZINSKIJ 2015–2016.

⁶ Ma lásd: www.viamichelin.com (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)

A szervezeti differenciálódás, illetve a technikai fejlődés hatása az OSINT terén abban ragadható meg, hogy a nyílt forrású információkat már nemcsak a minősített forrásból származókkal mintegy összekeverve használták fel, hanem mind az állam-biztonság, mind a magánbiztonság keretei között megjelennek a kizárólag nyílt forrásból származó válogatások, amelyek általában rendszeres időközönként jelentek meg. Előbbire a legismertebb példa a CIA úgynevezett *Factbookjai*, illetve országjelentései. Utóbbira pedig példaként az eredetileg hadihajók azonosítására szóló gyűjtemény kiadója, a fogalommá váló brit Jane's különböző, egyre differenciáltabb tematikus kiadványait említhetjük. Mindkettő⁷ napjainkban is létezik – az interneten is, sőt, egyre inkább csak ott.

A következő elterjedt OSINT-műfaj a sajtóválogatás volt. Ez szintén a vezetői tájékoztatás egy formája, abból az érthető törekvésből származik, hogy a vezető, akinek ideje drága, képből legyen a szervezettel vagy egy témával kapcsolatos aktuális hírekkel, de ne kelljen valamennyi, ezzel kapcsolatos releváns kiadványt személyesen végigolvasnia.

A sajtóválogatás műfaja természetesen feltételezi a szemlézett sajtótermékek körének gondos kiválasztását, illetve a kiválasztás folyamatosan, de legalább meghatározott időközönként történő felülvizsgálatát, korszerűsítését is. A sajtóválogatás elkészítése maga pedig egy jól strukturálható, bizonyos időközönként, általában naponként ismétlődő folyamat, amely kiterjed a sajtótermékek beszerzésére, az egyes cikkek és tanulmányok, gyakran hírügynökségi hírek kiválasztására, a válogatás összeállítására, sokszorosítására és a felhasználókhoz való eljuttatására. A naponként végrehajtott munkafolyamatot előkészíti a kiválasztás szempontrendszerének kidolgozása és a végrehajtók erre vonatkozó felkészítése. A folyamat végén indokolt a sajtóválogatás kutatható formában, irattári vagy könyvtári rendben való archiválása is.

A sajtóválogatás nagyon jól használható egy nemzetbiztonsági szolgálat pozitív imázsának kialakítására és erősítésére. Tekintettel arra, hogy nyílt forrású anyagokból építkezik, a sajtóválogatás nem árulkodik titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásáról. Magát a készterméket sem kell minősíteni, sem pedig a titkos ügyiratkezelés szabályai szerint továbbítani, tárolni és kezelni. A felhasználók körét ennek megfelelően a megszokottnál lényegesen szélesebbre – akár az egyes ország határait meghaladó méretekre is – lehet szabni, azaz ebben a szélesebb körben lehet demonstrálni a szolgálat képességeit, erősségeit.

A sajtóválogatás műfaja természetesen nem korlátozódik a saját nyelven megjelent kiadványokra, ellenkezőleg, a korábbi, már említett hagyományok mentén szorosan idetartozik a külföldi sajtótermék feldolgozása is. A válogatás elkészítésének fentebb bemutatott folyamata gyakran kiegészül a fordítás fázisával, amelynek különösen az egyedi nyelvet használó és idegen nyelvet nem vagy csak szűk körben beszélő országok esetében van megkerülhetetlen szerepe. A fordítás időigénye miatt a külföldi sajtótermékek esetében az egyes válogatások általában nem naponta, hanem hetente vagy havonta készülnek el.

⁷ www.janes.com (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.); www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)

A technika egyre fokozódó ütemű fejlődésével újabb lehetőségek keletkeztek a felderítés műfajainak keveredésére: míg a külföldi sajtótermékek humán kapcsolat révén, külföldről való beszerzése a HUMINT és a OSINT műfajának keveredéseként is felfogható, úgy polgári célú, térképezésre használt műholdak által készített termékek kereskedelmi forgalomban való beszerzése és szakmai célú felhasználása nem más, mint az IMINT és az OSINT sajátos hibridje.

Az információtechnológia robbanásszerű fejlődése, az internet terjedése jól adapatálhatónak bizonyult az OSINT hagyományos munkafolyamataihoz. A sajtófigyelést ki lehetett és kellett terjeszteni a rádió- és tévéadásokra (ideértve a frekvenciákon és interneten továbbítottakat egyaránt), az internetes sajtótermékekre. A válogatást immár nem papíralapon, hanem elektronikus formában (azaz például elektronikus levélben) lehetett készíteni és továbbítani. Archiválásra, illetve az archívumban való utólagos kutatásra pedig szintén remek lehetőséget adtak a különböző adatbáziskezelő szoftverek, illetve azok testreszabásával készített egyedi programok. Az akkori jövőbe, azaz a mába mutató jelenségként értékelhető, hogy a szöveg mellett a kép (kisebb mértékben pedig a hang is) egyre nagyobb és növekvő szerepet kapott a gyűjtött és tárolt információk között.⁸

Jelen rövid fejtegetés is mutatja, hogy a második generációs internet nem megteremtette, „csupán” megdöbentő módon kiterjesztette az OSINT műfaját. A fejlődés elsősorban az adatok mennyiségében (robbanásszerű növekedés); jellegében (személyre vonatkozó, személyektől származó); költségigényében (csökkenő); az adatok megszerzésének és feldolgozásának időigényében (erőteljesen csökkenő); földrajzi kötöttségeinek változásában (azaz eltűnésében) ragadható meg. Az információhordozók között a szöveg helyét egyre inkább átveszi az álló- és a mozgókép, illetve a térkép, amely jelenség az információk kitermelésének és felhasználásának, archiválásának során egyaránt szembeötlő. Az archiválás és keresés terén pedig várhatóan egyre nagyobb szerepet játszik majd a mesterséges intelligencia.

Felhasznált irodalom

- A magyar csendőrség zsebkönyve* (1905). Budapest. Elérhető: http://epa.niif.hu/02900/02994/00019/pdf/EPA02994_mkir_csendroseg_zsebkonyve_1905.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)
- BODA József – PARÁDI József – REGÉNYI Kund Miklós szerk. (2014): *Felderítő-szolgálati utasítás*. Budapest, NBSZ-SZBMRTT.
- HARASZTI György – KOVÁCS Zoltán András – SZITA Szabolcs szerk. (2007): *Vallomások a holtak házából*. Budapest, ABTL–Corvina.
- MEACHAM, Jon (2018): *Franklin és Winston. Egy nagyívű barátság bensőséges története*. (SÓSKUTHY György – SOPRONI András ford.) Budapest, Park.
- RADZINSZKIJ, Edvard (2015–2016): *Koba. Sztálin apokalipszise I-II*. (SOPRONI András ford.) Budapest, Európa.

⁸ Lásd REGÉNYI 2013, 202.

REGÉNYI Kund Miklós (2013): Az Alkotmányvédelmi Hivatal Integrált ügyeleti főosztályának kialakítása és tapasztalatai. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán szerk.: *Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV.* Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság. 199–204.

REGÉNYI Kund Miklós (2014): A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel. In BODA József – PARÁDI József – REGÉNYI Kund Miklós szerk.: *Felderítő-szolgálati utasítás.* Budapest, NBSZ-SZBMRTT. 51–68.

Internetes források

www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)

www.viamichelin.com (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)

www.janes.com (A letöltés dátuma: 2019. 04. 01.)